

Η πρώτη κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου απαρτίστηκε από δυναμικά και μετριοπαθή άτομα. Ορκίστηκε στις 6 Οκτωβρίου 1910. Στις 12, δημοσιεύονταν το διάταγμα της διάλυσης της Α' Αναθεωρητικής Βουλής και της προκήρυξης εκλογών για την ανάδειξη Β' Αναθεωρητικής Βουλής. Έγιναν στις 28 Νοεμβρίου 1910. Οι Φιλελεύθεροι του Ελευθέριου Βενιζέλου κατέλαβαν τις 307 από τις 362 έδρες, ενώ τα παλιά κόμματα είχαν κηρύξει αποχή που δεν πέρασε στα στρώματα των ψηφοφόρων.

Η αναθεωρητική βουλή ξεκίνησε τις εργασίες της στις 8 Ιανουαρίου και περάτωσε το έργο της στις 29 Μαΐου 1911. Το νέο σύνταγμα επέβαλλε την υποχρέωση του κράτους να παρέχει τη στοιχειώδη εκπαίδευση στους Έλληνες, μεριμνούσε για την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών που θα έπρεπε να μοιραστούν στους ακτήμονες, δημιουργούσε το Συμβούλιο της Επικρατείας, απαγόρευε την ανάμιξη των στρατιωτικών στην πολιτική, καθιέρωνε την πρώτη στην Ελλάδα εργατική νομοθεσία και επέβαλλε τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων.

Οι σχολιαστές της εποχής σημείωσαν: Ο εκσυγχρονισμός που ξεκίνησε από τον Χαρίλαο Τρικούπη και δεν ευτύχησε επί του ατόλμου Θεοτόκη, βρίσκει τώρα τον ιδανικό διεκπεραιωτή του. Οι σοσιαλιστές τον κατηγορούσαν ότι δεν είχε σαφή ιδεολογική τοποθέτηση αλλά του αναγνώριζαν ότι ήταν σε θέση αμέσως να πιάνει τον παλμό και την φορά του κοινωνικού ρεύματος. Ο Ψυχάρης παραπονιόταν ότι δεν έκανε τίποτα για τη δημοτική και μιλούσε στην καθαρεύουσα αλλά ο Βενιζέλος ήταν που έμπασε τη δημοτική ως γλώσσα διδασκαλίας της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (που άλλωστε «δημοτικό» ονομάστηκε).

Όμως, η ακόμα μικρή Ελλάδα βρισκόταν μπροστά σε νέες προκλήσεις, καθώς τα Βαλκάνια έβραζαν και, με τη μεσολάβηση του τσάρου, είχε δημιουργηθεί ο βουλγαροσερβικός άξονας. Ο Βενιζέλος προχώρησε σε νέες εκλογές. Έγιναν 11 Μαρτίου 1912 και τον ανέδειξαν θριαμβευτή με 146 έδρες σε σύνολο 187.

Τον Απρίλιο του 1912, η Ελλάδα έπρεπε να βασίζεται μόνο στις προφορικές διαβεβαιώσεις των Σέρβων ότι ίσχυε η πριν από 45 χρόνια μεταξύ τους συνθήκη. Ο Βενιζέλος περισσότερο διαισθανόταν παρά γνώριζε τη στρατιωτική προσέγγιση Σερβίας και Βουλγαρίας. Ζήτησε συμμετοχή στη συμμαχία. Οι Βούλγαροι επέμεναν στη δημιουργία αυτόνομης περιοχής στη Μακεδονία και το Βιλαέτι της Αδριανούπολης. Ο Βενιζέλος παρέβλεψε τον εκβιασμό και εισηγήθηκε διαφορετικό διακανονισμό: Να πάρει κάθε κράτος ό,τι κερδίσει στα πεδία των μαχών!

Οι Βούλγαροι δέχτηκαν αμέσως, καθώς ο ελληνικός στρατός είχε αποδείξει την ανικανότητά του στον πόλεμο του 1897. Οι βαλκανικοί πόλεμοι έληξαν αίσια για την Ελλάδα αλλά, στις 5 Μαρτίου 1913, ο βασιλιάς Γεώργιος δολοφονήθηκε. Τον διαδέχτηκε ο γερμανόφιλος Κωνσταντίνος, με τον οποίο ο Βενιζέλος βρέθηκε πάμπολλες φορές σε αντίθεση. Η καίρια διαφωνία τους εντοπιζόταν στο αν η Ελλάδα θα έβγαινε στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο (ξέσπασε τον Ιούλιο του 1914) στο πλάι της Αντάντ, όπως ήθελε ο Βενιζέλος, ή δε θα μετείχε, όπως επιθυμούσε ο βασιλιάς. Στις 21 Φεβρουαρίου 1915, επέτειο της άλωσης των Ιωαννίνων από τον ελληνικό στρατό, ο Βενιζέλος παραιτήθηκε. Στις εκλογές της 31ης Μαΐου, οι Φιλελεύθεροι πέτυχαν νέα σαρωτική νίκη αλλά ο Κωνσταντίνος επέμενε στην φιλογερμανική του ουδετερότητα.

Τα πράγματα οξύνθηκαν, όταν η Βουλγαρία (σύμμαχος των κεντρικών αυτοκρατοριών) κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία (σύμμαχο της Αντάντ και «αφορμή» του πολέμου), στις 19 Σεπτεμβρίου. Ελλάδα και Σερβία δεσμεύονταν με κοινό αμυντικό σύμφωνο απέναντι στη Βουλγαρία. Ο Βενιζέλος επικαλέστηκε τις συμφωνίες. Ο βασιλιάς και πάλι αρνήθηκε. Ο Βενιζέλος παραιτήθηκε δεύτερη φορά μέσα στη χρονιά και απέσυρε το κόμμα του από τις επόμενες εκλογές. Έγιναν 6 Δεκεμβρίου 1915 και οι Γουναρικοί κέρδισαν 230 έδρες, ενώ οι λοιποί αντιβενιζελικοί 102. Είχαν μπει τα θεμέλια του διχασμού, που παγιώθηκε με το χωριστό κράτος της Θεσσαλονίκης.

Με την κατάληψη της Αθήνας από τους Γάλλους και την έξωση του Κωνσταντίνου, ο Βενιζέλος ξανάγινε, χωρίς εκλογές, πρωθυπουργός ολόκληρης της χώρας (24 Ιουνίου 1917) και, τον Αύγουστο του 1920, γύρισε από τη Γαλλία με τον χάρτη της συνθήκης των Σεβρών. «Σας φέρνω την Ελλάδα των πέντε θαλασσών και των δύο ηπειρών», είπε. «Την θέλομεν μικράν αλλά έντιμον», του απάντησαν. Προχώρησε στις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου 1920 που πήραν πολιτειακό χαρακτήρα, καθώς είχε πεθάνει ο βασιλιάς Αλέξανδρος. Οι αντίπαλοί του πήραν τις 260 από τις 370 έδρες, αφού ο ελληνικός λαός δεν του συγχώρησε τις ενέργειες του 1916 - 17. Έφυγε στο Παρίσι.

Στα επόμενα τρία χρόνια, ξαναγύρισε και ξανάφυγε οριστικά ο Κωνσταντίνος, έγινε η μικρασιατική καταστροφή, χάθηκαν η Σμύρνη και η Ανατολική Θράκη κι επήλθε αναπόφευκτη η επανάσταση των Πλαστήρα - Γονατά. Ο Βενιζέλος ανακλήθηκε κι ανέλαβε τις διαπραγματεύσεις, που οδήγησαν στη συνθήκη της Λοζάνης. Οι επόμενες εκλογές ήταν στις 16 Δεκεμβρίου 1923. Κέρδισε τις 250 από τις 397 έδρες. Όμως, στην αντιπολίτευση δεν υπήρχαν πια φιλοβασιλικοί αλλά οι οπαδοί της αβασίλευτης Δημοκρατίας. Αυτή τη φορά δεν μπόρεσε να επιβάλλει την αναθεωρητική συνέλευση.

Τα σφάλματα του βασιλιά και η τραγωδία, που επέφεραν, είχαν αλλάξει το κλίμα. Ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου ήταν το νέο ανερχόμενο αστέρι της δημοκρατικής παράταξης. Μη μπορώντας να επιβάλλει τις απόψεις του, ο Βενιζέλος παραιτήθηκε τον Φεβρουάριο του 1924 και ξανάφυγε στο εξωτερικό, δηλώνοντας ότι εγκαταλείπει την πολιτική.

Χωρίς αυτόν, η Ελλάδα προχώρησε στη θέσπιση της πρώτης Δημοκρατίας με πρώτο πρόεδρο τον ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη (άνοιξη 1924).

(Εικόνες, 16.9.2007) (τελευταία επεξεργασία, 7.7.2009)